

Zbigniew Nasalski

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

MOTYWY PODEJMOWANIA DZIAŁALNOŚCI INNOWACYJNEJ W GOSPODARSTWACH UŻYTKUJĄCYCH GRUNTY Z ZASOBU WŁASNOŚCI ROLNEJ SKARBU PAŃSTWA W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM

*MOTIVES FOR UNDERTAKING INNOVATIVE ACTIVITY IN FARMS USING
LAND FROM THE AGRICULTURAL PROPERTY STOCK OF THE TREASURY
IN WARMIŃSKO-MAZURSKIE PROVINCE*

Słowa kluczowe: innowacje, motywy innowacyjności, gospodarstwa rolnicze

Key words: innovations, motives of innovation, agricultural farms

JEL codes: Q55

Abstrakt. Celem badań była identyfikacja motywów podejmowania działalności innowacyjnej w gospodarstwach użytkujących grunty z Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa w województwie warmińsko-mazurskim. Przedmiotem badań były opinie rolników na temat motywów podejmowania działalności innowacyjnej w ich gospodarstwach. Badania przeprowadzono metodą sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety. W opinii badanych, najbardziej motywacyjne oddziaływanie proinnowacyjne miały: szansa zwiększenia sprzedaży, zwiększenie rentowności prowadzonej działalności oraz obniżenie kosztów produkcji.

Wstęp

Innowacyjność gospodarstw rolniczych to problem bardzo istotny dla poszczególnych podmiotów gospodarczych, ale również w kontekście konkurencyjności polskiego agrobiznesu w skali międzynarodowej [Kałuża, Rytel 2010]. Ewolucja modelu spożycia żywności determinuje dynamiczne zmiany w systemach i procesach produkcji oraz dystrybucji żywności. Bardzo istotna pozostaje kwestia analizy i racjonalnego wspierania innowacyjności w poszczególnych ogniwach sektora rolno-spożywczego. Producenci surowców rolniczych mają zwykle słabszą pozycję w łańcuchach żywnościowych i często wymaga się od nich dostosowań do działań tych ogniw agrobiznesu, które są bliższe bezpośredniemu konsumentowi. Słabość tę wyraźnie wykorzystuje przede wszystkim sfera skupu i przetwórstwa, aby wprowadzać własne koncepcje rozwiązań sektorowych i mieć dominujący wpływ na poziom cen surowców. Sytuacja taka powoduje, że gospodarstwa rolnicze często przejmują proporcjonalnie mniejszą część wartości dodanej niż faktycznie wytwarzają w kanale marketingowym. Nie wpływa to też korzystnie na możliwości budowania trwałego potencjału innowacyjnego.

Skuteczne wdrożenie innowacji może przyczynić się do zwiększenia wydajności produkcji, obniżenia kosztów, zwiększenia rynków zbytu i poprawy dochodowości [Schumpeter 1960, Wiśniewska, Janasz 2013]. W tym kontekście istotna jest ocena działań inspirujących innowacje podejmowane przez właścicieli gospodarstw rolnych, a następnie określenie realnych możliwości wprowadzania nowych rozwiązań. Istnieje bowiem wiele czynników warunkujących proces wdrażania innowacji w gospodarstwach rolnych. Są to m.in. czynniki o charakterze społeczno-ekonomicznych, produkcyjnym, finansowym i związane z postawą rolnika w stosunku do innowacji [Kałuża, Ginter 2014].

Do potencjalnych motywów działalności innowacyjnej można zaliczyć m.in.: zwiększenie produkcji i sprzedaży, obniżenie kosztów produkcji, zwiększenie wyniku finansowego, polepsze-

nie i unowocześnienie procesów produkcyjnych, wysoki stopień zużycia majątku trwałego (zamiar jego odnowienia), podniesienie jakości pracy, poprawa konkurencyjności oraz możliwość skorzystania z funduszy strukturalnych [Grzybowska 2008, Juchniewicz, Grzybowska 2010].

Celem badań była identyfikacja motywów podejmowania działalności innowacyjnej w gospodarstwach użytkujących grunty z Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (ZWRSP) w województwie warmińsko-mazurskim. Wskazanie najważniejszych motywów podejmowania działalności innowacyjnej może być pomocne przy budowaniu skutecznych strategii innowacyjności oraz poszukiwaniu czynników trwałej przewagi konkurencyjnej.

Material i metodyka badań

Przedmiotem badań były opinie rolników na temat motywów podejmowania działalności innowacyjnej w ich gospodarstwach. Podmiotem przeprowadzonych badań była celowo dobrana grupa 138 gospodarstw rolniczych zlokalizowanych na obszarze Warmii i Mazur (administracyjnie w granicach województwa warmińsko-mazurskiego), wykorzystująca w swoich działaniach grunty z ZWRSP. Średnia powierzchnia badanych podmiotów wynosiła 107,5 ha. Największa grupa gospodarstw, spośród których rolnicy odpowiedzieli pozytywnie na prośbę o uczestnictwo w procesie badawczym, miała powierzchnię 50-100 ha (34,1%), najmniejsze grupy stanowiły podmioty o powierzchni 300-500 ha (3,6%) i powyżej 500 ha (3,6%). Gospodarstwa rozmieszczone były we wszystkich powiatach województwa warmińsko-mazurskiego. Wybór jako podmiotu badań grupy gospodarstw wykorzystujących grunty pochodzące z ZWRSP wynikał m.in. z faktu, że często wyróżniają się one skalą działania i ponadprzeciętną aktywnością gospodarczą, a tym samym mają szczególne szanse na realizację skutecznych działań innowacyjnych.

Dominującą grupą respondentów były osoby w wieku 40-60 lat (56,3%). Najlicniejsza grupa właścicieli badanych podmiotów charakteryzowała się wykształceniem średnim (40,7%), następnie zasadniczym zawodowym (37,8%) i wyższym (20,0%).

Badania przeprowadzono metodą sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety. Wykorzystano kwestionariusz badawczy zawierający zestaw wyselekcjonowanych pytań, które obejmowały zagadnienia dotyczące opinii właścicieli gospodarstw rolniczych na temat motywów podejmowania działalności innowacyjnej. Pytania miały charakter zamknięty i dotyczyły elementów jakościowych oraz zagadnień produkcyjno-organizacyjnych. Porządek pytań pozwalał zachować odpowiadającemu logiczny tok wyboru i udzielania informacji. Respondenci w skali 4-stopniowej (0 pkt – brak wpływu, 1 pkt – małe znaczenie motywacyjne, 2 pkt – średnie znaczenie motywacyjne, 3 pkt – czynnik silnie motywujący) wskazali elementy kształtujące motywację do wdrażania działalności innowacyjnej w badanych gospodarstwach.

W opracowaniu wyników badań uzyskanych ze źródeł pierwotnych wykorzystano również miary tendencji centralnej, tj. dominantę, medianę oraz średnią arytmetyczną. Analiza materiału badawczego z wykorzystaniem miar tendencji centralnej umożliwiła uporządkowanie czynników, co ułatwiło opracowanie rankingu znaczenia motywów podejmowania działalności innowacyjnej.

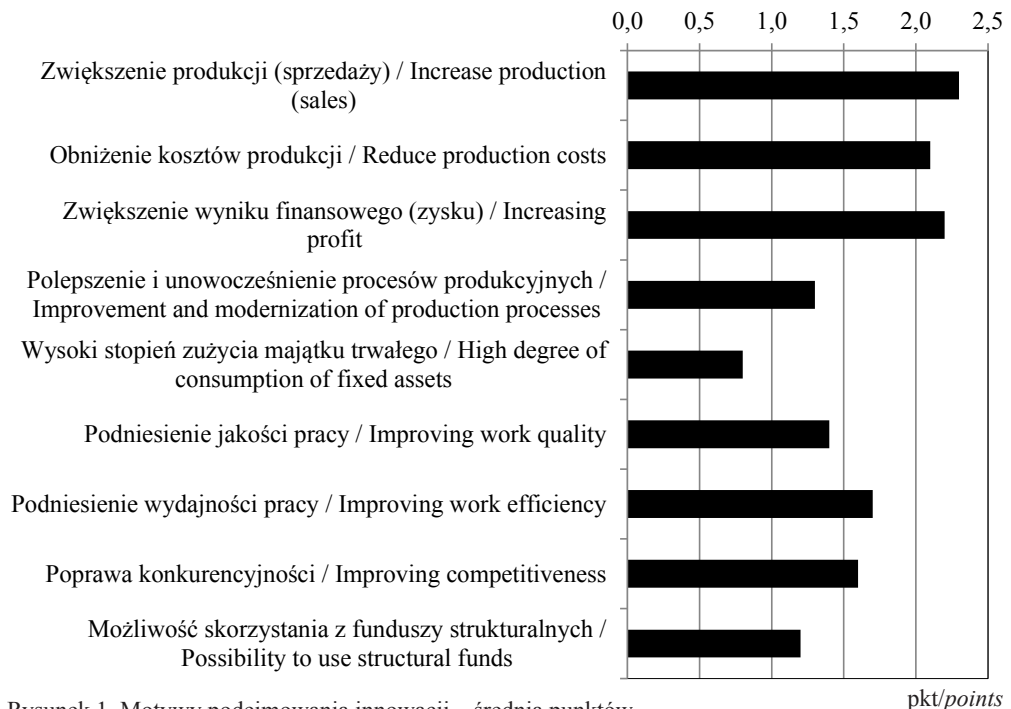
Wyniki badań

Fundamentalną kwestią w badaniach procesu innowacyjnego jest ustalenie, od czego uzależnione jest podjęcie działalności innowacyjnej. Jednym z najważniejszych powodów podejmowania innowacji przez badanych rolników był zamiar zwiększenia produkcji i sprzedaży. Ponad połowa respondentów (56%), uznała, że ten czynnik miał wysokie znaczenie we wprowadzaniu nowych rozwiązań. Tylko 12% badanych nie wskazywało na znaczenie tego aspektu w prowadzonej działalności innowacyjnej (tab. 1). Wielkość średniej punktowych ocen tego czynnika była najwyższa spośród wszystkich analizowanych i wynosiła 2,3 pkt (rys. 1). Znaczenie tego czynnika potwierdza także wielkość mediany i dominanty na poziomie 3 pkt (tab. 2). Warto podkreślić, że respondenci wykazywali w kwestii zwiększenia produkcji i sprzedaży największą zgodność. Świadczy o tym relatywnie niski współczynnik zmienności (rys. 2).

Tabela 1. Motywy podejmowania innowacji
 Table 1. Motives for innovation

Wyszczególnienie/Specification	Ocena wpływu w punktach/Rating of influence in points			
	0	1	2	3
	% wskazań/indications			
Zwiększenie produkcji (sprzedaży)/Increase production (sales)	12	4	27	56
Obniżenie kosztów produkcji/Reduce production costs	14	7	29	46
Zwiększenie wyniku finansowego (zysku)/Increasing profit	17	4	25	52
Polepszenie i unowocześnienie procesów produkcyjnych/Improvement and modernization of production processes	36	14	28	20
Wysoki stopień zużycia majątku trwałego/High degree of consumption of fixed assets	49	17	20	8
Podniesienie jakości pracy/Improving work quality	33	16	22	28
Podniesienie wydajności pracy/Improving work efficiency	27	12	26	33
Poprawa konkurencyjności /Improving competitiveness	25	17	26	28
Możliwość skorzystania z funduszy strukturalnych/Possibility to use structural funds	41	16	25	16

Źródło: opracowanie własne
 Source: own study

Rysunek 1. Motywy podejmowania innowacji – średnia punktów
 Figure 1. Motives for innovation – average points

Źródło: opracowanie własne
 Source: own study

Kolejnym czynnikiem, który odgrywał dużą rolę w procesie podejmowania decyzji przez badanych rolników w kwestii wprowadzania nowych rozwiązań była chęć zwiększenia wyniku finansowego (zysku). Ponad 52% badanych uznała ten czynnik za bardzo ważny. Wielkości mediany oraz dominanty, podobnie jak w przypadku poprzedniego czynnika, przyjęły najwyższe wartości, tj. 3 pkt. Średnia arytmetyczna punktowych ocen wyniosła 2,2 pkt. Niski współczynnik zmienności na tle pozostałych analizowanych elementów wskazuje na dużą zgodność respondentów w ocenie tego czynnika.

Do najważniejszych motywów podejmowania innowacji należy zaliczyć także chęć obniżenia kosztów produkcji. Dla ponad 46% ankietowanych rolników ten czynnik był bardzo ważnym bodźcem do wprowadzania innowacji. Zarówno mediana, jak i dolny kwartył ocen punktowych wynosiły 2 pkt. Oznacza to, że 75% badanych oceniło znaczenie obniżki kosztów produkcji na 2 pkt lub więcej. Średnia arytmetyczna była zbliżona do poprzedniej determinanty i przyjęła wielkość 2,1 pkt.

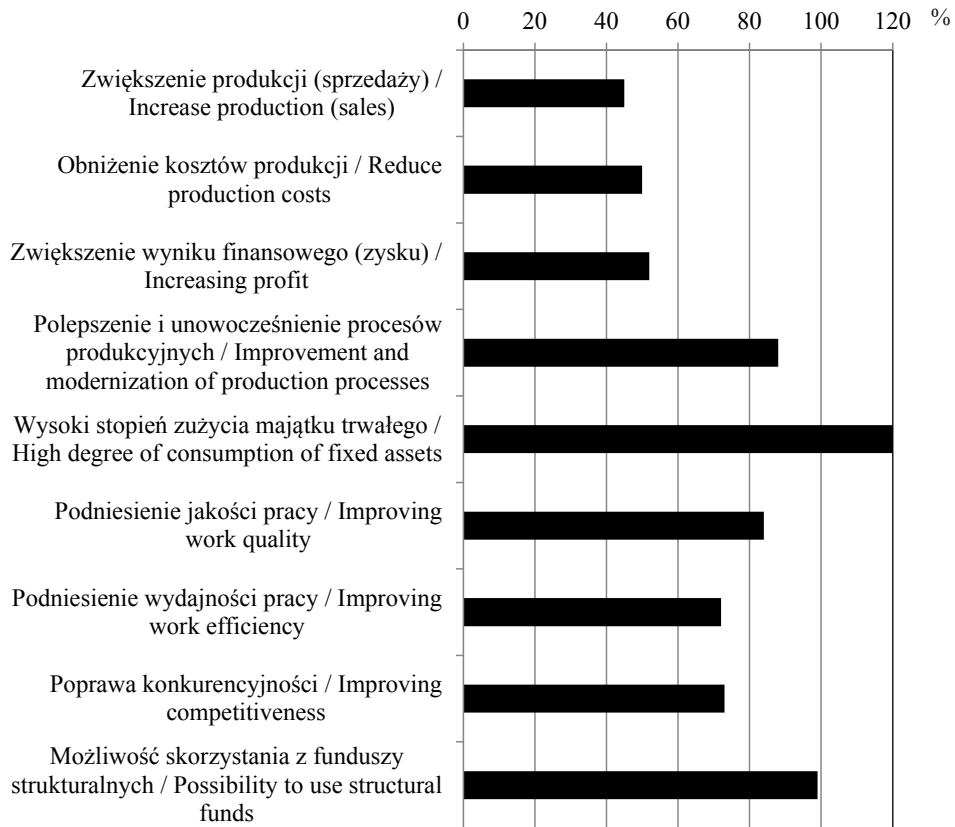
Kolejne pozycje wśród najważniejszych celów wdrażania innowacji w badanych gospodarstwach rolnych zajęły: chęć podniesienia wydajności pracy, poprawa konkurencyjności oraz podniesienie jakości pracy. Wysokie znaczenie tych elementów wskazywało odpowiednio 33, 28 i 28% badanych. Mediana w przypadku tych czynników wyniosła 2 pkt, a górny kwartył 3 pkt. Średnia arytmetyczna kształtowała się w przedziale od 1,4 do 1,7 pkt.

Zdecydowanie mniejsze znaczenie w procesie podejmowania decyzji dotyczących innowacji miały takie elementy, jak: polepszenie i unowocześnienie procesów produkcyjnych oraz możliwość skorzystania z funduszy strukturalnych. Średnia arytmetyczna ocen tych motywów wyniosła odpowiednio 1,3 i 1,2 pkt, a mediana 1 pkt. Natomiast zdecydowanie najmniej istotny

Tabela 2. Motywy podejmowania innowacji – miary pozycyjne
 Table 2. Motives for innovation – positional measures

Wyszczególnienie/Specification	Min.	Dolny kwartył/ Lower quartile	Mediana/ Median	Górny kwartył/ Upper quartile	Max.	Dominanta/ Dominant
Zwiększenie produkcji (sprzedaży)/ Increase production (sales)	0	2	3	3	3	3
Obniżenie kosztów produkcji/ Reduce production costs	0	2	2	3	3	3
Zwiększenie wyniku finansowego (zysku)/ Increasing profit	0	2	3	3	3	3
Polepszenie i unowocześnienie procesów produkcyjnych/ Improvement and modernization of production processes	0	0	1	2	3	0
Wysoki stopień zużycia majątku trwałego/ High degree of consumption of fixed assets	0	0	0	2	3	0
Podniesienie jakości pracy/ Improving work quality	0	0	2	3	3	0
Podniesienie wydajności pracy/ Improving work efficiency	0	0	2	3	3	3
Poprawa konkurencyjności/ Improving competitiveness	0	0	2	3	3	3
Możliwość skorzystania z funduszy strukturalnych/ Possibility to use structural funds	0	0	1	2	3	0

Źródło: opracowanie własne
 Source: own study

Rysunek 2. Motywy podejmowania innowacji – współczynnik zmienności

Figure 2. Motives for innovation - coefficient of variation

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

był wysoki stopień zużycia majątku trwałego. Jedynie 8% badanych oceniło znaczenie tego czynnika na 3 pkt, w porównaniu do 49% przypisujących mu 0 pkt. Dominanta i mediana wyniosły 0 pkt. Warto jednak podkreślić, że oceny dotyczące trzech najniżej punktowanych wskaźników były najbardziej zróżnicowane. Świadczy o tym relatywnie wysoki współczynnik zmienności.

Wnioski

1. W opinii badanych rolników najbardziej motywujące oddziaływanie proinnowacyjne w gospodarstwach rolniczych użytkujących grunty z ZWRSP w województwie warmińsko-mazurskim miały: szansa zwiększenia sprzedaży, zwiększenie rentowności prowadzonej działalności oraz obniżenie kosztów produkcji. Kolejnymi czynnikami, które należy uznać za istotne w kontekście inspirowania działań innowacyjnych były: chęć podniesienia wydajności pracy, poprawa konkurencyjności oraz podniesienie jakości pracy.
2. W ostatnich latach za bardzo istotne w motywowaniu do rozwoju kultury innowacyjnej, można by uznać możliwości finansowania działalności z wykorzystaniem funduszy dotujących i kredytujących rozwój innowacyjności oraz zmiany w systemach społeczno-ekonomicznych (przede wszystkim fundusze Unii Europejskiej). Jednak wyniki przeprowadzonych badań nie wskazują na ich pierwszoplanowe oddziaływanie motywacyjne w badanej próbie.

Literatura/Bibliography

- Grzybowska Barbara. 2008. Motywy i efekty innowacji w przedsiębiorstwach województwa warmińsko-mazurskiego (Motives and effects of innovations in enterprises of the Warmian-Masurian Voivodeship). *Studia i Prace Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie* 1 (1): 401-408.
- Juchniewicz Małgorzata, Barbara Grzybowska. 2010. *Innowacyjność mikroprzedsiębiorstw w Polsce* (Innovativeness of micro enterprises in Poland). Warszawa: Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.
- Kałuża Halina, Agnieszka Ginter. 2014. Innowacje w gospodarstwach rolniczych młodych rolników (Innovations in agricultural farms of young farmers). *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* 361: 89-98.
- Kałuża Halina, Monika Rytel. 2010. Innowacyjność w świetle studium przypadku gospodarstw rolniczych z gminy Mokobody (Innovativeness in a case study of agricultural farms in the Mokobody commune). *Roczniki Naukowe SERiA XII* (5): 68-72.
- Schumpeter Joseph A. 1960. *Teoria rozwoju gospodarczego* (Theory of economic development). Warszawa: PWN.
- Wiśniewska Joanna, Krzysztof Janasz (red.). 2013. *Innowacje i jakość w zarządzaniu organizacjami* (Innovation and quality management in organizations). Warszawa: Wydawnictwo CeDeWu.

Summary

The purpose of the research was to identify motives for undertaking innovative activity in farms using land from the Agricultural Property Stock of the Treasury in Warmińsko-Mazurskie province. The subject of the study was the opinions of farmers on the motives for undertaking innovative activity on their farms. The study was conducted using the diagnostic survey method using the questionnaire survey. In the opinion of the respondents, the most motivating pro-innovation impact was: the opportunity to increase sales, increase profitability of the activity and reduce production costs.

Adres do korespondencji
dr Zbigniew Nasalski (orcid.org/0000-0002-7633-4846)
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
Katedra Ekonomiki Przedsiębiorstw
ul. Oczapowskiego 4, 10-957 Olsztyn
tel. (89) 523 44 30
e-mail: zbig@uwm.edu.pl